

سخن نخست

آرشیویست‌ها و نقش آن‌ها در گویاسازی اسناد آرشیوی

دکتر ابوالفضل حسن‌آبادی^۱

ارتباط و تعامل آرشیویست‌ها با اسناد آرشیوی یکی از مباحث مهم آرشیوی در چند دهه اخیر بوده است. موضوعاتی مانند اهمیت آشنایی آرشیویست‌ها با مباحث سندشناسی، سندشناسی سنتی و سندشناسی مدرن، سندشناسی تاریخی و سندشناسی آرشیوی، میزان تعهد آرشیویست‌ها نسبت به منابع آرشیوی، آرشیویست‌های مورخ یا مورخان آرشیویست و تعامل آرشیویست‌ها و مورخان در گویاسازی و داده‌افزایی منابع آرشیوی بر شکل و نوع ارتباط تأثیر داشته است. دیدگاه غالب در گذشته در شکل‌گیری آرشیوها بر ارزش تاریخی اسناد و جنبه کاربردی آن بوده است. در نگرش سندشناسی سنتی که زمینه مطالعه بودن و شدن در اسناد و تجزیه ریشه‌هاست، بر مؤلفه‌های درونی شامل منشاء، اصالت، اعتبار، اعتماد، ساختار درونی محتوا و انسجام آن، نویسنده، ادبیات نگارش و مؤلفه‌های بیرونی مانند شکل، مهر، خط، کاغذ، تزئینات تأکید زیادی شده است. از این منظر با تکیه بر نگرش تاریخی، آرشیویست‌ها علاقه زیادی به پژوهش‌های اسنادی پیدا کردند و گاهی در نقش آرشیویست‌های مورخ ظاهر شدند.

به تدریج گسترش و تنوع انواع اسناد آرشیوی، تأکید بر جایگاه آرشیوها در جامعه و مدیریت تولید اسناد، افق‌های جدیدی را برای آرشیویست‌ها گشود و زیربنای سندشناسی نوین را به وجود آورد. سندشناسی نوین ضمن استفاده از مؤلفه‌های سندشناسی سنتی بر درک عناصر سند برای سازماندهی و حفظ‌ونگهداری اسناد تأکید می‌کند. در واقع سندشناسی نوین با بررسی مجموعه‌ای از اصول که سند به واسطه آن ایجاد شده و تعیین عناصر اصلی و اشکال سند، قابلیت‌های مختلف آن مانند اصالت و منشاء را بررسی و کار ارزشیابی، تنظیم و توصیف

۱. دکتری تاریخ محلی، مدیر امور اسناد و مطبوعات، آستان قدس رضوی؛
ahassanabady1@yahoo.com

و اطلاع‌رسانی را انجام می‌دهد. سندشناسی نوین به ساختارهای جدید اسناد توجه و بر مواردی مانند شرایط اداری، شرایط منشاء، فرایندها و مقررات ایجاد سند، مستندسازی محتوا، شرایط نگهداری و شرایط فناوری تأکید می‌کند.

در واقع، ضرورت‌های جدید برای مدیریت اسناد، آرشیویست‌ها را برای شناخت ساختار اداری، فرایند مستندسازی فرم‌های مختلف سندی از مدیریت تولید سند تا ساماندهی، بازیابی و نگهداری آن ترغیب کرد تا بتوانند با تعامل بیشتر با اسناد، ضمن فهم شکل و محتوای صورتی، بر معانی پنهانی سند و نیت‌های آشکار و پنهان آفریننده دست پیدا کنند و فرایندهای درونی و بیرونی اسناد را با شناخت محتوا و سازماندهی دانش آرشیوی، مستند کنند.

امروزه آرشیویست‌ها به‌دلایلی مانند ساختار اداری و مقررات آرشیوی، فرصت کافی برای پژوهش‌های تاریخی ندارند و در عین حال حوزه عملکردی گسترده‌تری نسبت به مورخان دارند. موضوعاتی که آرشیویست‌ها به منابع خود می‌دهند اهمیت بیشتری نسبت به موضوعات تاریخی دارد و در واقع آرشیویست‌ها آفریننده موضوعات تاریخی هستند که نیاز به اطلاعات تاریخی دارند اما لزوماً مورخ نیستند. نقش و جایگاه اجتماعی آرشیویست‌ها در راستای برجسته‌سازی و دسترس‌پذیری اطلاعات موردنیاز جامعه، فراتر از نگرش تاریخی آن‌هاست و داشتن اطلاعات تاریخی در بررسی مدارک و تعامل بین واقعیت و حقیقت در راستای مشارکت بیشتر آن‌ها در جامعه قابل‌توجیه است.

آرشیویست‌ها جزیره نیستند و به‌وسیله مسائل اجتماعی تحت‌تأثیر قرار گرفته و ناچارند که در مقطع مختلف زمانی نسبت به بازسازی تجربیات شخصی و افزایش دانش اجتماعی خود اقدام کنند. آن‌ها بیشتر از آنکه به آرشیو به‌عنوان شغل نگاه کنند باید حرفه فکر کردن را بیاموزند. آموزش این که فرد به‌عنوان آرشیویست فکر کند مهم‌تر از آن است که به او آموزش عملی داده شود و یا در زمینه بررسی تاریخی اسناد تخصص پیدا کند. آرشیوهای آینده، آرشیوهای تعاملی هستند که با حساسیت نسبت به نیازهای اطلاعاتی جامعه، توجه به تغییرات اجتماعی و هوشیاری نسبت به پیشرفت‌های فناوری تلاش می‌کنند تا جایگاهی درخور برای آرشیویست‌ها به‌عنوان معماران تولید اطلاعات و سیاست‌گذاران سازماندهی و دسترس‌پذیری صحیح اسناد آرشیوی فراهم آورند.

